

MARAŞ İŞİ TEKNİĞİNİN EV TEKSTİLİNDE KULLANILMASI (ÖRTÜ ÖRNEĞİ)

Öğr. Gör. Hülya KARAOĞLAN¹

Öz

Geleneksel el sanatlarımızdan olan Maraş (Dival) işi, milli işlemler arasında önemli bir yere sahiptir. İkiyüzlü ip sarma tekniği olan Maraş işi sim, sırma gibi madensel liflerle elde edilen ipliklerle yapılır. Bu çalışma; gün geçtikçe çeşitli sebeplerden dolayı önemini yitiren Türk el sanatlarımızdan biri olan Maraş işinin günümüzdeki modern ev deklarasyonlarında da kullanılabilceğini göstermek için yapılmıştır. Çalışmada; Maraş işinin tarihi, işlem basamakları ve yapım teknikleri hakkında bilgi verilerek, yazarın kendi el emeğiyle ortaya çıkardığı örtü tasarımının resimleri eklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Maraş İşi, Dival işi, sim sırma, Türk El Sanatları, dekoratif örtü.

---

¹Kütahya Dumlupınar Üniversitesi, Gediz Meslek Yüksek Okulu

USAGE OF MARAŞ WORK TECHNIQUE IN HOME TEXTILE (CASE EXAMPLE)

Abstract

Maraş (Dival), one of our traditional handicrafts, has an important place among national embroideries. Maraş work, which is a double winding technique, is made with yarns obtained by mineral fibers such as caramel. This work; As a matter of fact, it was done to show that Maraş, one of our Turkish handicrafts, lost its importance due to various reasons, can be used in today's modern house declarations. Study; The history of Maraş's work, information about the steps and construction techniques were given and the cover design that the author created by his own work was added.

Keywords: Maraş work, Dival work, shiny mineral rope, Turkish handicrafts, decorative cover.

Giriş

Sosyo-kültürel açıdan çok önem barındıran el sanatları bir ulusun vazgeçilmez unsurlarındandır. Bir toplumun sanata verdiği değeri ürettiği her eserdeki süslemelerinde ve süslenme sanatlarından anlamak mümkün olur. Medeniyetler beşiği diye adlandırılan Anadolu'nun el sanatları çeşitliliğinin sebebi, pek çok kültürün iç içe yaşamış olmasıdır. Anadolu el sanatları inanç, gelenek, görenek, emek, sabır, zevk, estetik ve tasarım özelliklerini yansıtan, konuşan zengin eserlerdir. Türk insanı var olduğundan beri her dönemde el sanatlarını uygulamış ve değer vermiştir.

Bir ülkenin kültür öğeleri; dili, inancı, tarihi, sanatı ve gelenek görenekleridir. Kültür değerini korumak, sahip çıkmak, yaşatmak ve gelecek nesillere öğretip anlatmakla, milletin bütünlüğünü koruyup itibarını sürdürmesi ancak mümkün olur.

Anadolu'da "Bezemek" kelimesi, süslemek anlamında kullanılmış ve giyim kuşam ve ev eşyalarını Türkler yüzyıllar boyunca bezemiştir. Sarayda başlayan işleme sanatı ise zamanla halk tarafından benimsenmiş; uygulanan teknikler ise sosyal, çevresel, ekonomik ve estetik değişiklik göstererek çağımıza kadar gelmiştir. Bu el sanatlarından biri olan Maraş işi, altı mukavva veya kösele ile kaplanıp, üstü sırma ile işlenen bir işleme türüdür” (Eronç, 1984:339). Bu işleme, Kahramanmaraş'ta yaygın yapıldığı için Maraş işi adını almıştır. Sim-sırma ve dival işi gibi isimleri olan bu işleme tekniği Anadolu halkı tarafından “bastırma” veya “mukavva işi” diye de bilinir (Ögel, 1991:64)

Günümüzde Kız Meslek Lisesi ile olgunlaşma enstitülerinde özel olarak kurulan atölyelerde ve Halk Eğitim Merkezlerinde Maraş işi tekniği ile ilgili çalışmalar sürdürülmektedir (Megep, 2007:4).

Maraş İşi Tarihçesi

Türk el sanatlarımız kültür öğelerimiz arasında çok önemli bir unsurdur. Binlerce yıldır pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu'da Türkler Orta Asya'da yaşadıkları zamanlardan itibaren altın veya ibrişimle sarılmış tellerle yapılan işlemleri kullandıklarını, günümüze kadar gelmiş deyişler, işlenmiş kumaş isimlerinden bilinmektedir (Ögel, 1991:348).

Anadolu'da ise Selçuklular döneminde ilk defa kullandıkları çeşitli kaynak ve bugünlere kadar ulaşmış işleme örneklerden anlaşılmaktadır (Meriç, 1991:23). Maraş işi ülkemize yüzyıldan beri yerleşmiş, benimsenmiş ve geliştirilerek, milli işimiz haline gelmiş kıymetli bir el sanatımızdır.

Kullanılan araç gereçler

Zahmetli bir el sanatı olan Maraş işini işlemeye hazırlarken beyaz karton, sarı karton, gri karton, çimento kâğıdı, kuru beyaz sabun, astar kumaşı, nakış ipliği, dikiş ipliği, çamaşır ipeği, çiriş, yapıştırıcı, kağıt makası, küçük makas, dikiş iğnesi, boş makara ve ütü gibi araç gereçlerin yanında aşağıda açıklamaları yapılan araç gereçlerinde özellikleri önemlidir.

Sim: Astar iplik üzerine yassı metal telin sarılması ile elde edilir. İnce ve kaliteli sim seçilmelidir. Genellikle altın ve gümüş rengindedir. Üst iplik olarak günümüzde daha çok üretilmekte ve kullanılmaktadır (Markaloğlu, 1996:22).

Sırma: Kalın madensel tellerin veya altın ve gümüş külçelerin haddeler içinde eritilip makineler vasıtası ile inceltilmesinden meydana gelir. Altın ve gümüşten yapılanlar piyasada som sırma adı altında satılır (Korkusuz, 1980:319).

Kumaş: Genellikle kadife, saten gibi dayanıklı kumaşlar kullanılır. Ancak yünlü kumaşlara, ipek, deri ve süet üzerine de uygulanır. İşleme kumaşı (çirişli) hazırlanırken sık dokulu ince kumaşlardan patiska veya opal kullanılır.

Balmumu: Alt ipliği muılamak için kullanılır. Balmumu üst ipliklerin kaymamasını sağlar ve ipliği sağlamlaştırır. İplik çok muılanırsa çürüyebilir. İplik üzerindeki fazla muımlar kumaş parçası ile alınmalıdır. Mum silinmezse kumaşta leke bırakabilir (Markaloğlu, 1996:21).

Tırtıl: Sırmadan, fabrikasyon olarak üretilmiştir. Kesilerek süslemelerde kullanılır. Düz ve kıvrıkcık olmak üzere iki türü vardır. Altın ve gümüş rengindedir (Mat ve parlak tırtıl da denir) (Markaloğlu, 1996:22)

Cülde (Tezgah): Maraş işinde kullanılan işlenecek parçanın tümünün veya bir parçasının sıkıştırıldığı "L" biçiminde bir kaide üzerine yerleştirilmiş bir mandalla birbirine bağlanmış, açılıp kapanabilen, iki büyük cımbıza benzeyen tahta koldan oluşan bir araçtır (Özcan, 1994:289). (Resim:1)

Resim:1 Cülde (Tezga)

Askı: Dival işinde “cülde”ye sığmayan büyük iş parçasının asılması için hazırlanmış ters “L” biçiminde, uzun kolu zemine bağlanılarak sabitleştirilmiş, kısa kolunda ağırlığı diremek için bir askı bulunan araç (Özcan, 1994:288).

Çıkrık: İplik eğirmeye veya kordon bükmeye yarayan, tahta bir dikdörtgen kaide üzerine yerleştirilmiş, iplik takmak için bir çivisi ve bir yönetme kolu olan araçtır (Özcan, 1994:289).

Cağ (Makaralık): İşlemeye üst ipliklerin muntazam bir şekilde gelmesini sağlayan bir araçtır. Makaraların takılabilmesi için 7-8 adet çivinin takıldığı ortalama 30-40 cm uzunluğunda dikdörtgen bir ahşaptan meydana gelir (Köklü, 2002:16)

Möhlüke (Oyma Bıçağı): Deseni kartondan oyarak çıkarmak için kullanılır. Tahta saplı ucu kıvrık ve sivri bir bıçaktır. Tahta bölümü avuç içine alınır. Sivri ucu kartona batırılıp çıkarılarak kesme işlemi yapılır. Deseni oymak, kabartma yapmak ve tırtıl kesmek için kullanılır. Kullanırken sürekli bilenmelidir. Ucu körelmiş ve kalınlaşmış bıçakla oyu yapılmamalıdır. Özellikle ince desenler, keskin bıçakla oyulmalıdır. Sap kısmı ortalama 5-6 cm, bıçak kısmı ortalama 3-3,5 cm uzunluğundadır (Markaloğlu, 1996:20) . (Resim:2)

Resim:2 Möhlüke (Oyma Bıçağı)

Biz: Dival işinde kalın karton parçalarının iğneyi kırmamasını sağlamak ve delik delmek işleminde kullanılmak üzere hazırlanmış, tahta saplı, ince, sivri uçlu tornavidaya benzeyen bir tür saplı çuvaldızdır (Özcan, 1994:289). (Resim:3)

Resim:3 Biz

Maraş İşinin Uygulanması

Maraş işi sanıldığının aksine kadınlardan çok erkeklerin işlediği bir türdür. Bunun sebebi, zahmetli bir hazırlık süreci olmasıdır. İşleme tekniğine uygun özel desenler seçilir. Bu desenler parşömen kâğıdına kurşun kalemle çizilir. Desen çirişlenmiş kartona teyellenir ya da hava kabarcığı olmayacak şekilde yapıştırılır. Desenin katlanıp biçimini kaybetmemesi burada önem taşır. Kartondaki desen möhlüke adında bir bıçakla oyularak çıkartılır (Sürür, 1976:41). (Resim: 4)

Resim:4 Desenin Oyularak Çıkarılması

Çıkarılan desenin tersi ile yüzü farklıdır. Desenin çirifli kısmı islatılarak kumaş üzerine yapıştırıldıktan sonra, kumaş kartona teyellenerek gerilir. Kumaşa yapıştırılan ve kartona gerilen, cülde denilen özel tezgâhta üstten, çok katlı sırma veya sim ile alttan mumlanmış iplikle karşılıklı tutturulur. ‘biz’ denilen ucu iğneli araç ile kumaş ve mukavva delinerek iğne alttan üste, üstten işleme yapılır (Markaloğlu,1996:6), (Köklü, 2003:211). Mukavva kalıbın üstü altın veya gümüş klaptanla 8-10 kat alta geçmemek üzere sıkı sıkı ve yan yana aynı renk mumlanmış ipek veya sağlam iplikle altından hiristo teyeli şeklini vererek tutturup işlenir. Maraş işinin kadife, canfes, atlas, saten, tafta gibi dokuma yüzeylerin üzerine yapıldığı görülür (Berker, Durul, 1971:29). (Resim:5) “Maraş işi tekniği kumaşın üstü sarma görünümünde, tersten ise hiristo teyeli görünür. Alt iplik üstten üst iplik alttan görünmez, düğüm kumaş arasında kalır (Köklü, 2002:124).

Resim:5 Desenin İşlenmesi

Maraş İşi ile Yapılmış Örtü Örneği

Yaşadığımız mekânları süslemek, kendi zevkimizi yansıtmak, ortamdaki diğer öğeleri birbirine meç etmek ve kültür ve geleneklerimizi sürdürmek için çoğunlukla yaşadığımız mekânlarda tekstil üzerine yapılan el İşi ürünleri kullanırız.

Makalenin konusu olan örtü Kütahya Halk Eğitim Merkezinde 1996 yılında öğrencisi olduğum "El Simi" programında Nermin Torun'un öğreticiliğinde kendi emeğimle üretilmiş bir örnektir. (Resim: 6) Örtünün masa veya sehpa örtüsü olarak kullanılması düşünölmüştür. Desen tasarımı sevgili hocamın katkılarıyla ortaya çıkmış, daha önce uygulanmamış bir desen tasarımıdır. Örtünün göbeğinde yuvarlak desen, kenarlara doğru da çiçek motifleri serpiştirilmiştir. (Resim: 7)

Örtüde kullanılan kumaş, bordo renkli taşlanmış ipektir. Kenarlarını süsleyip temizlemek için yapılan harç 4 katlı sim iplikle dantel örölerek oluşturulmuştur. (Resim: 8)

Maraş İrişinde en çok kullanılan iğne tekniği olan düz sarma tekniği örnek örtüde kullanılmıştır. Bu teknik uygulanırken desen üzerinde yapılacak sarmanın gidiş yönü ve birleşme noktalarında net bir sonuç elde etmek için sarmanın yönü işleme kartonu üzerinde kurşun kalemle hafif bir şekilde çizilir. Sarmanın yönü desenin ortasından geçen hatta dik açı oluşturması gereklidir. Bir deseni işlerken üst iplikleri mümkün olduğu kadar az kesilmelidir. Bu nedenle motife yakın birimler, karton üzerinde simler uca kadar yürütölerek uçtan başlanmalıdır. Simetrik motiflerde sarmanın yönü iki motifte de aynı olmalı, birleşme noktalarında açıklık ya da sıkışıklık olmamalıdır. Desen sivri uçlardan merkeze doğru işlenmelidir (Köklü, 2002:136).

Resim:6 Maraş İşi Tekniği İle İşlenmiş Örtü

Resim:7 Örtünün Göbek Motif

Resim:8 Örtünün Kenar Harcı

Sonuç

El işleri, maddi kaynak sağlamak, boş vakitlerini değerlendirmek, kullanılan eşyalara özellik ve kalite katmak için iğne iplik gibi basit gereç ve araçlarla yoksul evlerden saraylara kadar toplumun bütün sosyal kısımlarında yapılan sanatlardır. Bunların yanında insanın kendini ve duygularını toplumlar arasında ifade etmeye iletişim faaliyeti olması da el işlerine değer katan özelliklerdir (Barışta, 1984:17)

El işi yapmanın, kendimizi iyi hissetmemizi sağlayan hormonların seviyesini yükseltip rahatlama sağlayarak stres ve depresyona karşı olumlu etkileri olduğu kanıtlanmıştır. Ayrıca; beynin problem çözüme yeteneğini geliştiren zihinsel aktivitelere benzerler. Sosyal bağları geliştirirler. Kişinin kendini sağlıklı hissetmesini sağlarlar. El-göz koordinasyonunu, mekân algısını ve motor becerilerin gelişimini hızlandırır. Hem öğrenme hem de öğretme becerilerini güçlendirir. Hayal gücünü ve yaratıcılığı artırır. Hafızayı korur ve zihinsel bozukluk riskini azaltır. Gevşeme, derin düşünme ve ritim tekniklerini öğrenmeyi kolaylaştırır.

Bütün bunların sonucunda sanayi toplumunun gerektirdiği hızlı tüketim, boş zamanlarının azalması gibi olumsuzlukların yanında, artan nüfus artışı, istihdamın zorlaşması gibi koşullarında göz önüne alıp; ev hanımlarını ekonomiye dahil etmek ve geleneksel sanatlarımızı korumak sahip çıkmak, gelecek nesillere aktarmak amacıyla, toplum eğitimi veren merkezlerde bu sanatları öğretecek öğreticilerin yetiştirilmesi ve nesillere aktarılması için eğitim öğretim yapılması, yaygınlaştırılması, akademik çalışmaların desteklenmesi gereklidir.

Kaynaklar

Barışta, Ö., Türk İşleme Sanatı Tarihi, Gazi Üniversitesi Yayınları, 1984, Ankara.

Berker, N. Durul, Y. (1971). Türk İşlemelerinden örnekler, İstanbul: Ak Yayınları.

Eronç, P., (1984). Giyim Süsleme Teknikleri, İstanbul: M.E.B. Yayınları.

Korkusuz, S., (1980). Nakış, İstanbul: Milli Eğitim Basımevi

Köklü, H., (2002). El İşlemeleri, İstanbul: YA-PA Yayınları.

Köklü, H., (2003). Dival işi. Mesleki Eğitim Dergisi, Cilt 5, Temmuz

Megep, (2007). “Mesleki Eğitim Ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi”, El Sanatları Teknolojisi Elde Maraş İşine Hazırlık, Ankara

Meriç, A., (1991). Kahramanmaraş Altın-Gümüş Sırmalar İçinde, Kültür ve Sanat Dergisi:10.Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.

Markaloğlu, Ş., (1996). Dival İşleme (Sırma-Maraş işi), Ankara: Özkan Matbaacılık.

Ögel, B., (1991). Türk Kültür Tarihine Giriş, V. Cilt. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özcan (Tuğtaş), F., (1994). Türk Nakışları, Öğretim Yaprakları, Ankara: Önder Matbaacılık

Sürür, A., (1976). Türk İşleme Sanatı, İstanbul: Akbank Yayınları Sanat.